

Workshop: Sprog som barrierer i tekstlæsning

Af Aase Bitsch Ebbensgaard. IFPR/SDU

- Empirisk baggrund: Når gymnasiet er en fremmed verden
- Teoretisk baggrund: Æstetiske læringstanker
- Praktisk baggrund: Erfaringer fra undervisningen
- De mange sprog i gymnasiet – tekster og klassesamtale

- Æstetisk læring – intentionalitet
- Modeller for læring og samtale
- Sprogspil – spilleplader og regler

- Prøv selv!

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

1

De mange 'sprog' i gymnasiet

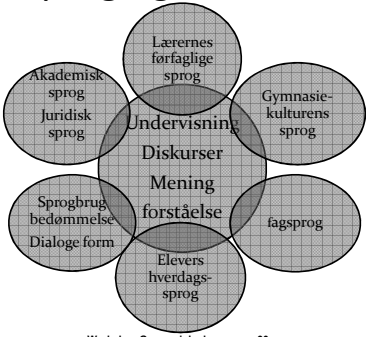
- Elevernes hverdagsprog
ungdomsgruppe – hjem – lokalitet
- Fagernes fagsprog
- Lærerens hverdagsprog (førfaglige sprog)
- Fagsproget 'ligner' hverdagsprog
- Skolens kulturelle sprog (parallelsprog)

- Fagernes og maskinernes kode – og symbolsprog
- Skriftlige undervisningsmaterialer - lærebøgerne
- Den akademiske opgaveform
- Formelle skrivelser – læreplaner osv.

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep
091 Ebbensgaard

2

Sprog og forståelse

Workshop Gymnasiale dage sprog 30
sep 091 Ebbensgaard

3

Det akademiske lærersprog

(...) der er nogle lærere, der taler et fuldstændigt abstrakt sprog, som man overhovedet ikke forstår. (...)

Jeg synes nogle gange, at det skal ned på et almindeligt sprog, så almindelige mennesker forstår, hvad det er, de står og snakker om.”
(Dreng stx)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

4

Sprog er indgang til kultur

- 'Gymnasiekulturens sprog er ekskluderende
- Hverdagsord er fagord
- Eleverne har problemer med 'kodeskift'
- Forklaringer i lærerens hverdagsprog er kode
- Sproget er bedømmelseskriterium
- Ord – sprogtone – syntaks
- Hvad er legitimt og hvad er ikke legitimt?
- Mange elev-kulturer har mange sprog

Sml: Sociolekter, kronolekter, etnolekter, multietnolekter, modersmål, fremmedsprog, andetsprog

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep
091 Ebbensgaard

5

Elevernes krav til lærersproget 1

- Sprogbrugen må ikke forudsætte en bestemt (faglig-) kulturs akademiske sprog – Rimeligt krav?
- Man skal kunne forstå, selvom man ikke har så megen faglig paratviden- Muligt?
- Læreren skal kunne forklare, så man forstår, selv om man ikke har læst (sic!). Rimeligt og muligt?
- Tingene skal forklares i et enkelt sprog. Hvad er det?

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

6

Elevernes krav til lærersprog 2

- Læreren må have tålmodighed – det tager tid at lære faglige udtryk og gloser. Muligt?
- Læreren skal kunne forklare igen og igen (Tid!)
- Læreren skal bruge elevens signal om om 'ikke-forståelse' til nye sproglige formuleringer
Hvordan?
- Kravene skal være meningsfulde både fagligt, sprogligt og metodisk (Hvem sætter diskursen?)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

7

Kodeskift gør det svært 'at lære at lære'

Eleverne ser undervisning som formidling
Eleverne svært ved metakognition

Problemer med at forstå:

- Den dialoge undervisning som læringsproces
- Klasserummet som 'træningsrum'

Altså de studie- og læringskompetencer, som er del af fagenes mål efter reformen.

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

8

Lærersprog er fremmedsprog

"De snakker et fremmed sprog nogle gange, synes jeg. Men så rækker jeg da også armen op, og siger: Ja, og kan vi så lige få det på dansk. Altså, nogle gange skal det lige bringes ned fra det der universitetsniveau, ikke også."

(Stx)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

9

Når dialogen er umulig

D: Og vores samfundslærer! Man skulle tro, at han var til eksamen hver gang. Svære ord. P: Jeg forstår kun 'der' og 'som', og så kommer der lange ord på ti bogstaver. (...)

P: Han snakker meget stort (sort?) Jeg fatter intet. (...)

D: Det er hans måde. Som om han er hos dronningen.

Måske er det lige som at have fransk. Efterhånden kan vi lære at ordene." (hf forstadsskole)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

10

Uforståelige krav

P1: Jeg var oppe i billedkunst. (...)

Hun gav mig ret og nikkede til det meste af det, jeg sagde. Da jeg kom ind igen, så sagde hun, at jeg fik 7. Så skal hun ikke sidde og give ret! Det var jeg ret overrasket over. Jeg synes, det gik godt, og til det mest sagde hun ja.

I: hvorfor?:

IP: Jeg havde ikke helt fat i noget med lys og baggrund. Det kunne jeg ikke forstå, når hun havde sagt ja. (Jylland hf)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

11

At snakke 'samfundsk'

D1: (...)i samfundsfag, der skal du kunne snakke samfundsk. Det er sådan, man siger valutabalancen, og inflationen. Samfundsfagske ord

D2: Samfundsrelaterede ord.

D1: Nej ikke samfundsrelaterede. Samfundske ord.

(...) Hvis vi kommer til eksamen [i dansk], og kan bruge ord som logica og virkelig kan fyre latinske ord af. Det at bruge mere nuancerede ord, det er noget af det, der giver gode karakterer. Ligesom i samfundsfag: hvis jeg kun kan tale samfundsk, så vil censor tænke wouh, og så vil jeg også få høje karakterer der. (htx)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 09!
Ebbensgaard

12

Når dialogen er umulig

D: (...)Man skulle tro, at han var til eksamen hver gang. Svære ord.

P: Jeg forstår kun 'der' og 'som', og så kommer der lange ord på ti bogstaver. (...)

P: Han snakker meget stort (sort?) Jeg fatter intet. (...)

D: Det er hans måde. Som om han er hos dronningen. Måske er det lige som at have fransk. Efterhånden kan vi lære at ordene."

(hf forstadsskole)

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep
091 Ebbensgaard

13

Lærerens problem

Forberedelsen:

Fag-faglig og didaktisk

Undervisningen kører i flere drev:

Teksten – baggrund – problemstillinger – mål (fagligt)

Tekstens sprog – forklaring og oversættelse til elevsprog

Eksempler

Brug af elevsvar

Læringsmiljøet

Kender I det? Ideer?

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

14

Diskussion: Hvad gør man?

- Hvordan lærer man eleverne et godt sprog?
- Hvordan skabes sproglig progression?
- Hvordan får elever og lærere fælles sprog?

- Hvordan skabe mening, sansning og relevans i kedelige' tekster?
- Hvordan tale om svære problemstillinger i simpelt sprog?
- Hvad gør man, når svære tekster af tematiske grunde må ligge tidligt i et forløb?

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

15

Ideer?

- Fra individuelt problem til kollektiv løsning
- Det faglige og didaktiske problem
- At udvikle undervisningsfaglighed i fællesskab

- Æstetisk læring: Mening og sansning
- Fælles sprogspil – kommunikationsformer
- At vende Bloom på hovedet

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

16

Bernstein om rammesætning:

- Hvem kontrollerer hvad i undervisningen?

- Karakteren af den kontrol, der udøves med hensyn til:
 - Udvælgelse eller selektion af det, der kommunikeres
 - Kommunikationens rækkefølge. (Hvad der kommer først og hvad kommer næst)
 - Dens tempo (hastigheden for den forventede tilegnelse)
 - Kriterier for det, der laves

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard

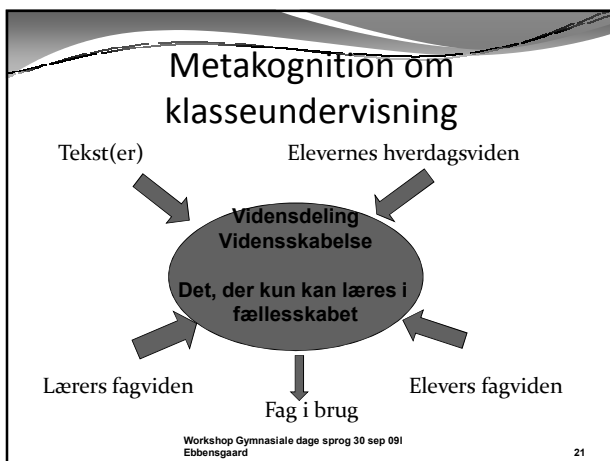
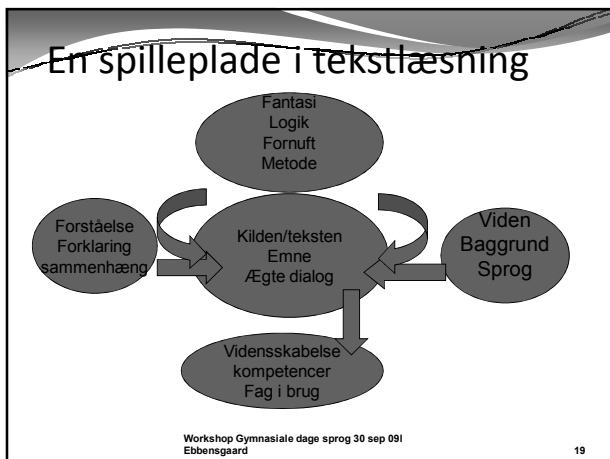
17

Idé til at ekspliciterer: Et aftalt spil

- Hvad går spillet ud på? (at skabe, opdage og kæmpe)
- Hvad er spillepladen? (temaet og modeller)
- Hvad er spillebrikkerne? (videns - og tankebrikker)
- Hvilke spilleregler er der?
(Kommunikationsformer)
- Hvilke roller har jeg, vi, du i spillet?

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep
091 Ebbensgaard

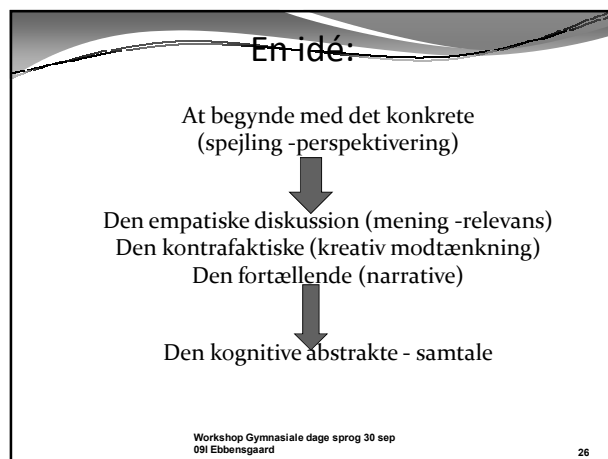
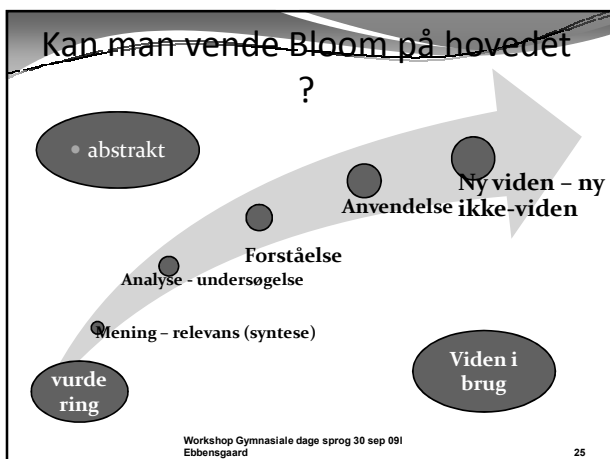
18

- ## Kommunikationsformer-spilleregler
- Den narrative kommunikation
 - Den kognitive/refleksive kommunikation
 - Den empatiske kommunikation
 - Den kontrafaktiske kommunikation
- Mål:
- Den legitime og den illegitime samtale her og nu
 - Mental træning i at kommunikere forskelligt
 - Progression i lektielærings-læring
- Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 22

- ## Æstetisk læringsteori 1
- Analytiske stadier:
- 1. Når hævværker dominerer
 - 2. Opmærksomhedsgéner
 - 3. Skabelse i mellemrummet
 - 4. Udvidelse af erkendelse – didaktiske kompetencer
- Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 23

- ## Æstetisk læring 2
- Intentionalitet, stemthed og opmærksomhed
 - Nysgerrighed og opdagelsesrejse
 - Chokket og provokationen
 - Associering og inspiration
 - Viden i brug fra hverdag og fag
 - Uvidenheden, undren og spørgsmål
 - Fortællinger og bytthandler
- Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 24

Kierkegaard -tekst

Tekst om Abrahams angst ved at skulle ofre Isak

Teksten er MEGET svær. Hjemmeforberedelse umulig!
I timen:
Gæt på hovedmening (offer eller mord står i overskrift)
Omform til et alment kendt dilemma: At slå ihjel ?
dødsstraf ? Kan det forsvares overhovedet?
Dilemmaet vist i anden og nutidig udgave(Film)
Tilbage til Kierkegaard-teksten - oplæsning - kobling på filmens problemstillinger

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 27

Prøv selv!

Øvelser lærere

- Find hverdagsord, der er før-faglige og faglige i dit fag
- Tekster: Oversæt en 'tekst' til elevsprog - skriftligt/mundtligt
- Optag din undervisning og analyser sprogbrugen (evt. med kollega)
- Lad eleverne markere, hver gang noget er svært at forstå
- Remedier teksten/emne til andet medium

Øvelser elever:

- Krydstabeller: At koble ord med forklaringsbud
- Tekster: Markering af fremmedord, svære ord, syntaksproblemer -
- Multiple choice - liste med mulige forklaringer

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 28

Reference

Lars Ulriksen, Susanne Murning og Aase H.B. Ebbensgaard
Når sproget sorterer i de gymnasiale uddannelser. Artikel i Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr.1. Februar 2008 <http://www.dpt.dk/artikelindex/dptindex.htm>

Samme: Indstik i Gymnasieskolen nr. 19 1. nov. 2007: Fra gymnasiefremmed til student http://www.gi.org/GI-Sites/WWW/Forside/Uddannelse_og_udvikling/social_arv/publikation

Ebbensgaard, Aa.B, Murning, S. og Ulriksen, L. (2008):
Når sproget sorterer i de gymnasiale uddannelser. Artikel i Dansk Pædagogisk Tidsskrift nr.1. Februar 2008. <http://www.dpt.dk/artikelindex/dptindex.htm> (Jeg medbringer artiklen til evt. duplikering)

Ebbensgaard, Aa. H.B (2008): *Læring af fælles sprog gennem sprogspil*. IFPR http://www.sdu.dk/~media/Files/Om_SDU/Institutter/Ifpr/Gymnasiepaedagogik/laering%20af%20fælles.ashx

Ulriksen, L., Murning, S., Ebbensgaard, A.H.B. & Simonsen, B. (2007): *Fra gymnasiefremmed til student*. Indstik i *Gymnasieskolen nr.19* (1.11.2007) (Fundet på http://www.cefu.dk/media/47605/social_arv_indstik_endelig.pdf)

Ebbensgaard, Aas.H. B.: (2008): *Æstetisk læring - skabelse i dialogens mellemrum*. I *Ung og på vej*. *Gymnasiepaedagogik nr. 71*. IFPR. http://www.sdu.dk/~media/Files/Om_SDU/Institutter/Ifpr/Gymnasiepaedagogik/aeestetisk.ashx

Workshop Gymnasiale dage sprog 30 sep 091
Ebbensgaard 29